

Landhöjning | 5

Avsnörda havsvikar

UPPDRAG / FAKTATEXT / NIVÅ 2



Landhöjning | 5

Avsnörda havsvikar



I Höga Kusten finns det sjöar som kallas vik eller fjärd, trots att de inte sitter ihop med havet. Vad tror du att det beror på?

1.

Titta på kartan och fundera över de här frågorna. Ni kan fundera själva eller diskutera med varandra, men ni måste inte kunna svaren. Ni har ungefär 5 minuter på er.

- Hittar du några Ortsnamn på kartan som slutar på -fjärden, -ön, -sund?
- Varför, tror du, finns det sjöar som heter -viken eller -fjärden?



2.

Läs texten om avsnörda havsvikar.

Använd er själva eller material ni hittar i naturen och visa hur avsnörda havsvikar ser ut. Ni har ungefär 15 minuter på er.



3.

Presentera er avsnörda havsvik för de andra och berätta om den.

I presentationen, svara på följande frågor:

- Hur har sjöarna i Höga Kusten bildats?
- Hur kan vi veta att sjöarna i Höga Kusten var havsvikar förut?

Landhöjning | 5

Avsnörda havsvikar



Sjön på bilden var tidigare en vik i havet. När landhöjningen lyfte upp marken över vattenytan snördes viken av från havet och blev till en insjö. FOTO: Erik Engstro

Har ni tänkt på att landskapet i Höga Kusten inte är helt platt? Här är kusten kullig med många berg, dalar och små och stora sänkor i marken. Idag är sänkorna sjöar, men tidigare var de en del av havet. Medan sänkorna var en del av havet kallades de för vikar eller fjärdar. Men hur gick det till när de tappade kontakten med havet?

Under den senaste istiden var hela Sverige och Finland täckta av en tjock inlandsis. Tyngden från inlandsisen pressade ner marken nästan 1 000 (ett tusen) meter. Mycket av marken låg långt under havsytan. Så fort inlandsisen började smälta lättade tyngden och marken började att höja sig igen.

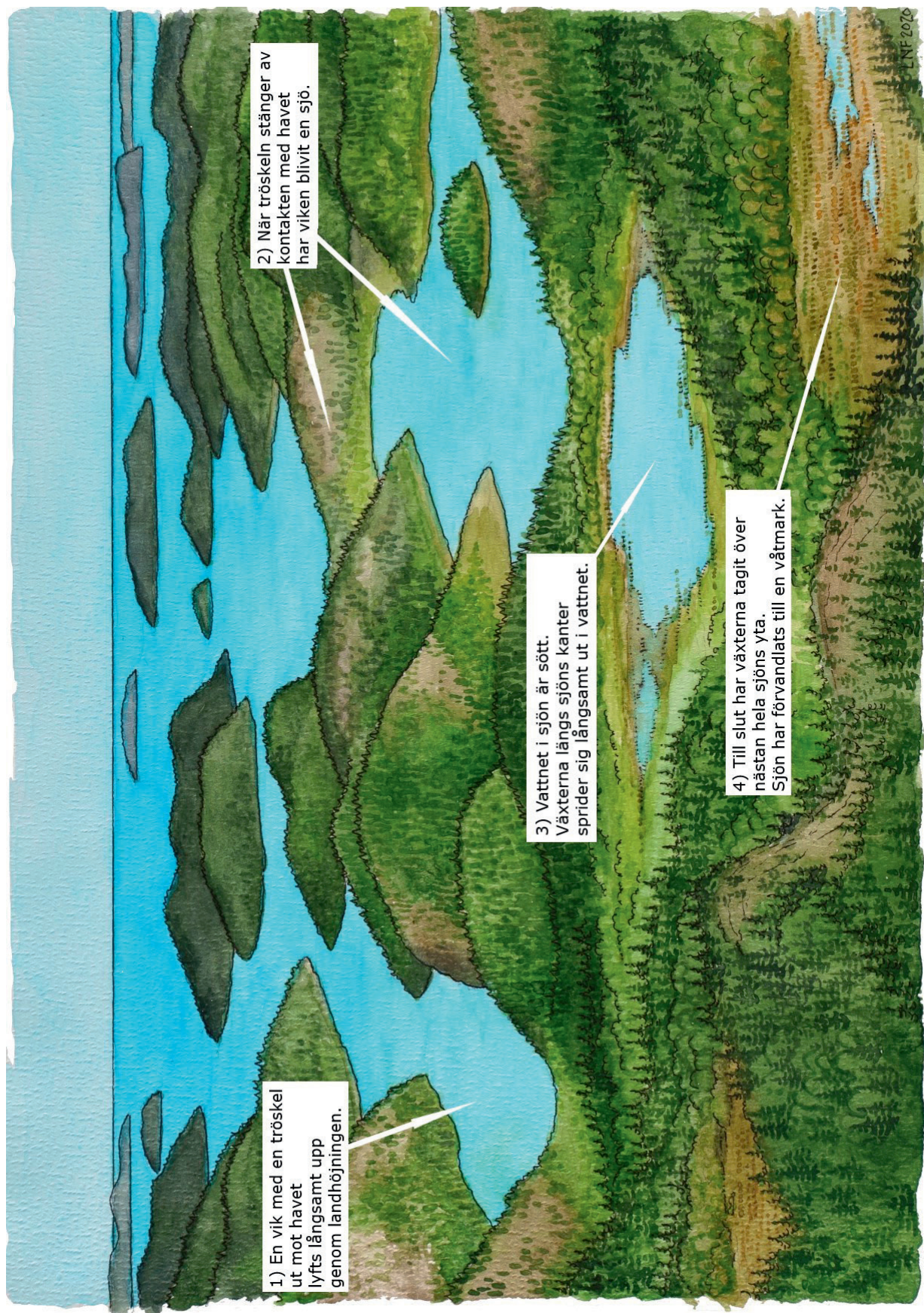
När marken steg höjdes också alla vikar och fjärdar. Till slut hade marken höjt sig så mycket att viken hamnat ovanför havsytan. När vatten inte längre kan komma in från havet har viken förvandlats till en sjö. Då kallas den för en avsnörd havsvik. Sådär har alla sjöar under högsta kustlinjen bildats.

Många sjöar har namn som skvallrar om att de brukade vara havsvikar förr. I Höga Kusten finns till exempel sjön "Vågsfjärden" i Nordingrå. I vissa av sjöarna under högsta kustlinjen kan det fortfarande finnas fiskar och andra djur som egentligen helst lever i havet. Deras förfäder stängdes in där när viken snördes av från havet för flera tusen år sedan. Både sjöarnas namn och olika djur har varit viktiga för att vi skulle förstå att sjöarna förut brukade sitta ihop med havet.

På nästa sida kan ni se en bild som visar hur det går till när en vik snörs av från havet i Höga Kusten.

En **ISTID** är en period när det är så kallt att stora delar av jorden täcks av is. Isen smälter inte bort helt ens på sommaren.

Allting under **HÖGSTA KUSTLINJEN** låg under vatten efter den senaste istiden. I Höga Kusten är högsta kustlinjen nu 286 meter över havet.



2) När tröskeln stänger av kontakten med havet har viken blivit en sjö.

3) Vattnet i sjön är sött. Växterna längs sjöns kanter sprider sig långsamt ut i vattnet.

4) Till slut har växterna tagit över nästan hela sjöns yta. Sjön har förvandlats till en våtmark.

1) En vik med en tröskel ut mot havet lyfts långsamt upp genom landhöjningen.

ILLUSTRATION: Liselott Nyström Forsén

1) Här är viken fortfarande en del av havet. Den smalare delen ut mot havet liknar en tröskel.

2) Den här viken har höjts upp så att den blivit en sjö.

3) Efter många år börjar sjöarna att växa igen.

4) Till slut har sjöarna vuxit igen så mycket att de blir till myrar.